

Wstęp

Publikacja „Niesłuszne skazania – przyczyny i skutki” swój początek bierze z konferencji naukowej poświęconej tej problematyce, jaka odbyła się w 2012 r. w Warszawie. W czasie jej trwania miałem, wraz z Łukaszem Wiśniewskim, okazję przedstawić raport naszego autorstwa poświęcony przyczynom niesłusznych skazań w Polsce¹. Była to pierwsza, jak sądzimy, praca, starająca się podjąć kompleksowo problem niesłusznych skazań – ich definicji i skali zjawiska.

Przebieg samej konferencji tylko utwierdził nas w przekonaniu, że wyczerpanie szeregu problemów związanych z samym pojęciem „niesłusznego skazania”, ale także licznych przyczyn, które mogą do niego doprowadzić oraz konsekwencji, jakie ono powoduje, jest niemożliwe ani w jednej publikacji, ani podczas jednej konferencji naukowej. Tak zatem powstała idea, aby rozpoczęty w lipcu 2012 r. dyskurs kontynuować, lecz tym razem w oddzielnej, kolejnej już publikacji poświęconej niesłusznym skazaniam. Jest to także i dla mnie szczególne wyzwanie, albowiem broniąc w 2011 r. pracę doktorską poświęconą m.in. skutkom niesłusznych skazań, a więc problemowi odszkodowania i zadośćuczynienia przysługującego z tego tytułu, miałem świadomość, że kompensacja szkód i krzywd zawsze powinna ustępować miejsca kwestii ważniejszej – zapobieganiu zdarzeniom, w których mają one swoje źródło.

Nie istnieje definicja ustawowa niesłusznego skazania, choć można zdekodować treść tego terminu na podstawie całokształtu przepisów procedury karnej. Niewątpliwie, czym bardziej precyzyjna będzie to definicja, tym trafniejsze będą rozważania o przyczynach i skutkach tego zjawiska. Lektura zaś zawartych w niniejszej książce tekstów wskazuje, że problem niesłusznych skazań można, w nauce prawa karnego procesowego, rozpoznawać począwszy od analizy standardów konstytucyjnych, przez orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, a dalej uwzględniając rolę profesjonalnych aktorów postępowania karnego w dążeniu do wydania sprawiedliwego, a więc trafnego, wyroku. Jeśli zaś miałyby się to nie udać, ważką rolę pełnić będą rozważania dotyczące postępowania odszkodowawczego – jego podstaw i zakresu. Te wszystkie aspekty problemu niesłusznych skazań zostały w niniejszej monografii poruszone.

Polskie prawo karne procesowe przeszło ostatnio dwie duże reformy. Dokonane we wrześniu 2013 r. oraz w lutym 2015 r. zmiany, ogólnie rzecz ujmując, zmierzające w kierunku bardziej kontrydiktoryjnego modelu procesu karnego, na nowo otwierały

---

¹ Ł. Chojniak, Ł. Wiśniewski, *Przyczyny niesłusznych skazań w Polsce, Raport Forum Obywatelskiego Rozwoju*, Warszawa 2012.

dyskusję na wielu płaszczyznach. Jednym z takich pól sporu było z pewnością pytanie o problem niesłusznych skazań w polskim procesie karnym po 1.7.2015 r. Wprowadzone zaś z dniem 15.4.2016 r. kolejne zmiany zmierzają do przywrócenia poprzednio obowiązującego względnie inkwizycyjnego modelu rozprawy głównej. Trzeba jednak zaznaczyć, że rozwiązania ustawowe obowiązujące do 30.6.2015 r. nie są tożsame w całości z tymi przyjętymi ponownie od 15.4.2016 r.

Teksty, które zostały opublikowane w niniejszej książce, powstały przed datą wejścia w życie obu nowelizacji, lecz Autorzy nieraz odwołują się w nich – o ile natura tekstu na to pozwala – do zmian w procedurze karnej obowiązujących od 1.7.2015 r. do 14.4.2016 r. Z drugiej strony, w książce Czytelnik odnajdzie również takie opracowania, które w całości odnoszą się do kontradyktoryjnych rozwiązań procesowych. Taka konstrukcja książki, jak ufam, pozwoli podjąć próbę podsumowania dotychczasowego stanu prawnego w kontekście problemu niesłusznych skazań, a nadto będzie również okazją do przyjrzenia się, w tym samym zakresie, rozwiązaniom, które weszły w życie 1.7.2015 r., a także tym, które obowiązywały przed tą datą, a ponownie od 15.4.2016 r.

Rzecz jasna niniejsza książka przybliży tylko – choć mam nadzieję, że w najszerszym zakresie – złożoność problematyki pomyłek sądowych. Z pewnością jednak, po wejściu w życie nowych przepisów Kodeksu postępowania karnego – zarówno tych obowiązujących od 1.7.2015 r., a także tych datujących moc obowiązującą od 15.4.2016 r., na ich tle ukształtuje się nowe orzecznictwo i ujawnią się nowe, nieznanie najpewniej dotąd problemy interpretacyjne. Zapewne zatem przyjdzie po raz kolejny zastanowić się nad problemami poruszonymi w zawartych w tej książce publikacjach – tym razem już w perspektywie nowych rozwiązań.

Ufam wreszcie, iż ta publikacja spełni jeszcze jeden ważny cel. Chciałbym bowiem, aby problematyka niesłusznych skazań na stałe zagościła w debacie naukowej, która w sposób niezwykle ciekawy toczy się w środowisku karnistów – teoretyków i praktyków. Tworzenie nowych instytucji prawnych, a także stosowanie (wykładnia) już istniejących rozwiązań powinno być bowiem zawsze połączone ze świadomością, że niesłuszne skazania jednak się zdarzają i nie są wyłącznie teoretyczną konstrukcją prawną. Za każdym zaś takim przypadkiem stoi historia niesłusznie skazanego pokrzywdzonego przez wymiar sprawiedliwości. I nawet jeśli tych przypadków – szczęśliwie – nie ma wiele w stosunku do ogólnej liczby spraw karnych rozpoznawanych każdego roku w polskich sądach, to każdy taki przypadek z osobna obliży do podjęcia pogłębionej refleksji, także naukowej, o jego przyczynach.

Serdecznie dziękuję wszystkim Autorom za ich trud włożony w przygotowanie nadesłanych do niniejszej książki tekstów. Równie serdeczne wyrazy wdzięczności kieruję do dr. hab., prof. UO Zbigniewa Kwiatkowskiego za podjęcie się przygotowania recenzji tej książki. Czytelnikom zaś przekazuję tę publikację ufając, że będzie ona przydatna w pracy naukowej i zawodowej związanej z wymiarem sprawiedliwości karnej.

Łukasz Chojniak

maj 2017 r.